

Behçet Çelik

Esendal'ın Hikâyelerinde Bize Özgü Olan

Ben, er geç, 'ufki [yatay] medeniyet'in galebe çalacağına [galip geleceğine] inanıyorum. İnsanların huzurunu, milletlerin istikrarlı bir hayata kavuşmasını, 'toprak medeniyeti'nde görüyorum. Bu işi hükümetler yapamaz. Vekillerin işi değildir, bu... Bu sanatkârın işidir. Bu fikri, çok taraflı işleyip geliştirerek, olgunlaştırarak cemaatin önüne düşecek, 'toprak medeniyeti' fikrine cemaati ısındıracak, bu fikri benimsetecek adam, sanatkârdır.¹

“Toplum meseleleri karşısında sanatçının durumu ve tavrı ne olmalıdır?” sorusuna verdiği yanıtta, dünya görüşüyle sanat görüşünün birbiriyle nasıl bir ilişkisi olduğunu bu cümlelerle açıklar Memduh Şevket Esendal. Edebiyatçılarımız arasında siyasi olarak en yüksek düzeyde görevde bulunan da odur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında CHP'nin Genel Sekreterliğini yapmış, siyasi bir kişiliktir; kaçınılmaz olarak da yapıtlarının siyasi yönünün baskın olması beklenebilir. Yukarıdaki alıntı da, sanatçıyı bir görev insanı olarak gördüğünün açık bir kanıtı. Bununla birlikte, hikâyeleri daha çok içerdiği insani sıcaklık, anlatım ve dildeki yalınlığı ile gündeme gelmiştir Esendal'ın; siyasal tezleriyle değil. Aynı biçimde, bugün, siyasi tezlerinden pek söz edilmese de, Türkçe hikâyeden söz edildiğinde ilk akla gelen isimlerden birisidir. Bu durumu, sanatın politikadan, yapıtın yazardan özerkleşmesi olarak algılayabilir miyiz?

Kuşkusuz, hikâye sanatını iyi bilen, anadilini çok seven ve iyi kullanan bir yazardır Esendal. Onun hikâyeleri hakkında yapılabilecek en haksız değerlendirmeyi, kendi cümlelerinden kopya çekiyor da olsak, “Toprak medeniyeti düşüncesini topluma benimsetmek amacıyla hikâyeler yazmıştır,” dediğimizde yaparız. Bununla birlikte, hikâyelerini peş peşe okuduğumuzda, Esendal'ın bunları aynı zamanda siyasi bir derdi de olduğu için kaleme aldığını düşünürüz. Öncelikle eleştireldir Esendal'ın hikâyeleri. Kimi zaman bürokrasinin saçmalığı gibi

olgusal şeylerdir eleştirdiği; kimi zamansa bu hikâyeleri, yaşadığı toprakların her yanına bulaşmış, şekilsiz bir şeyi eleştirmek için yazdığını düşünürüz. Bu bulaşıcı şekilsiz şey, toplumun farklı kesimlerinden gelen insanlarda görebileceğimiz bir yaşam tarzıdır ama aynı zamanda kendi düşüncesini, sanatını, kültürünü de yaratan bir şeydir bu.

‘Ufkî medeniyet’in karşısına koyduğu ‘amudî [dikey] medeniyet’ midir eleştirdiği? “Amudî medeniyet yoktur beyefendi,” der yukarıdaki alıntının başında, “ayakta duramaz, yaşayamaz... Bugün, gördüğünüz şeyler var ya, şu atomlar falan, yeni silahlar, icatlar ve siyasi krizler, buhranlar, bunların hepsi bir medeniyetin, ‘amudî medeniyet’in çökmekte olduğunun delilidir.” Bu cümlelerden de anlıyoruz ki Esendal’ın ‘amudî medeniyet’ dediği şey, Batı medeniyetinden başka bir şey değil. Batılılaşmanın öncüsü olan partinin genel sekreterinin ağzından yapılmış bu Batı eleştirisi hayli şaşırtıcı. Tanzimat’tan bu yana kafalarımızı en çok meşgul eden ‘Batılılaşma’ konusunda, Esendal’ın görüşleri, dönemin düşünce dünyasına hâkim olan, “Tekniği alalım ama kültürümüzü koruyalım,” tezinden çok farklı değildir. “Yaşadığımız bu muhiti coğrafya içinde, kendimize mahsus, kendi geleneğimize uygun, tecrübî ilme dayanan bir medeniyet kurabiliriz,” der aynı söyleşide.

‘Kendimize mahsus medeniyet’ konusunun hayli sorunlu olduğunu ayrıntılı olarak tartıştığı yazısında Nurdan Gürbilek, Batı’ya özenen züppe tipleri eleştirenlerin özgünlük takıntılarının açmazı aşmanın bir yolu olmayıp açmazın bir parçasını oluşturduğunu belirtir.² Gürbilek’e göre, özgünlükten, orijinallikten ya da Esendal’ın sözcükleriyle, ‘kendimize mahsus olan’dan söz ettiğimizde, tam da karşı çıktığımız şeyi yeniden üretmekteyizdir. Başka medeniyetleri karşımıza alıp ‘kendimize mahsus’ bir medeniyetten söz ediyorsak, o başka medeniyetlerle bir karşılaştırma yapmış ve onlardan geri kaldığımızı tespit etmişiz demektir. Bize özgü olan medeniyete vurgu yapmak, onlarla aramızdaki farkı kapatmak için giriştiğimiz bir araya ama öncelikle derin bir farka işaret eder. Geç kalanların telaşı, diyebiliriz buna.

Gürbilek, aynı yazısında, Orhan Koçak’ın ‘Kaptırılmış İdeal’ başlıklı yazısında³ çözümlenmeye çalıştığı ‘çifte açmaz’dan da söz ediyor. “Osmanlı-Türk yazarı gündelik alana girdiğinde idealsiz bir yerelliğe mahkûm oluyordur; ideallerin alanına geçtiğindeyse yabancı isteklerin, taklit hülyaların, ödünç alınmış emellerin buyruğuna giriyordur.”⁴ Şu temel soruyu soruyor Gürbilek: “‘Sakil ve dar’ gündelik hayatla ‘ödünç alınmış’ yabancı ideal arasında bize özgü, özgün bir bölge var mıdır?”

Bu tartışmalar çoğunlukla roman bağlamında yapılmıştır. Bu denemede, aynı soruyu sanatçıya toplumu ‘bize mahsus bir medeniyet’e hazırlamayı ödev olarak gösteren Esendal’ın hikâyelerini düşünerek yeniden sormayı deneyeceğim. Yan sorular kaçınılmaz: Romana göre daha sınırlı bir zamanı olan hikâyenin nefesinin böylesi tartışmalara yetmeyeceği de düşünülebilir. Şu da sorulabilir: Hikâyenin nefessiz kalmasına neden olan boyutu bir avantaj olabilir mi?

Esendal'dan son yaptığım alıntıdaki bir kelimenin özel bir önemi olsa gerek. Bir medeniyet kurmaktan söz ediyor Esendal. Kendi geleneklerimize vurgu yapsa da, geçmişi övmekten çok geleceği kurmaktır amacı. Taklit olmayan bir ideal; hatta olmayan bir idealin yazarıdır Esendal. Kendi geçmişini ya da başka milletleri taklit etmeden yeni bir medeniyet kurmak için kalemını eline alır.

Esendal'ın hikâyelerinde Batı özentisi insanlara sıklıkla rastlarız. Çoğunlukla erkektir bu tipler ve kadınlarla ilişkileri içerisinde, kadınların gözlerinden göründükleri halleriyle tanırsınız onları. Taklit konusu, bir hikâyesininse ana sorunsalıdır. *Bütün Eserleri'nin Sahane Külbastısı* başlıklı cildinde yer alan 'Bir Mektup'⁵ başlıklı hikâyenin kahramanı da yine bir kadının gözünden anlatılır. Kadının ağzından yazılmış bu mektupta kadın kendisine evlenme teklif eden adama neden evlenmek istemediğini anlatır. Esendal'ın öbür hikâyelerinden farklı olarak bu hikâyedeki kadın, kendisine evlenme teklif eden adamı ve benzerlerini çözümler; bu gibi insanlarda beğenmediği şeyin ne olduğunu açıkça ifade eder. Bu çözümler metni hikâyeden çok denemeye yaklaştırdığını itiraf etmek gerek. Esendal'ın hikâyelerinde alışık olmadığımız doğrudan bir üslupla kaleme alınan bu hikâyeyi, Esendal'ı hikâye yazmaya iten nedenlerden önemli birisinin ifadesi olarak görebiliriz.

Kadın, mektubun başında kendisine yapılan teklifi reddetmesinin nedeninin mezhep ya da milliyet farkı olmadığını belirtir. Dillerinin farklı olması bile değildir neden. Sorun başka bir noktadadır:

“Hatta, şu noktaya dikkat ediniz, hiç lisanıma vakıf olmayan bir kimse ile de izdivaç edebilirim. Yalnız yeter ki, o adam, kendi diline, kendi milliyet ve irfanına merbut [irtibatlı] bulsun! (...) Fakat, yalnız o adamla izdivaç edemeyeceğimi ve birlikte yaşayamayacağımı hissediyorum ki, irfan ve medeniyeti melez olsun. İşte siz, bu kimselerden birisiniz.”

Esendal'ın kadın kahramanı, bu melezliğin özellikle dildeki görünüşünü anlatmaya çalışır. Tuhaf bir dille konuşmaktadır adam. Burada şunu da belirtmek gerek; kadının Rus olduğunu öğrenmemize karşın, adamın hangi milletten olduğunu öğrenemeyiz. Anadiliyle değil, öğrendiği bir dille konuşmaktadır adam. Adamın konuştuğu biçimde bu dili kimse konuşmamaktadır; ne köylüler ne aristokratlar ne külhanbeyleri ne de askerler... Olmayan bir dildir adamın konuştuğu. Kadın, bu yok-dilin nasıl bir şey olduğunu, nereden kaynaklandığını anlamaya çalışırken şunu fark eder: Bu yok-dille konuşanların öğrendikleri dil, anadillerinden daha yüksektir.

“Tahsil lisanında mevcut kelimeler ve tahsil hayatı ile girilen muhitin kelimeleri, ana dilinde mevcut olmadığı cihetle, güzelce birleşip teessüs edemiyor [kurulamıyor]. Kelimelerin bu suretle teessüs edememesi, kelimeler üstünde mevcut mefhumların da muğlak, askıda kalmasını iktiza ettiriyor. (...) Sonra, bu yalnız lisanda kalsa bir şey değil; fakat hayatta fikirlere ve tavırlara da intikal ediyor.”

Kadın, 'bozgunluk' olarak tanımladığı bu durumun, özellikle okumuş, aydın kadınların ve adamların evliliklerinde açıkça görülebildiğini belirttikten sonra, bir yargıda daha bulunur; "Bu aileler içinde her şey taklittir. Her şey taklit olunmuş ve fena taklit edilmiştir," der.

Kadının, adam gibileri 'taklit' olmakla suçlaması aynı zamanda kendisinin ve kendi gibilerin taklit olmadığı tezini içeriyor kuşkusuz. Kadının, ötekinden beklediği bir ideal bulunmaktadır. 'Özgünlük' diyebileceğimiz bu ideali açıkladığı cümlelerde 'olması gereken'le 'olan', 'biz' ve 'siz' zamirleriyle ifade edilir:

"Bu görüşlerde, bu tenkit ve muahezelerde [azarlamalarda], biraz da bizim hatalarımız bulunduğunu da burada ilâve etmeliyim. Çünkü biz, bu kadar sene yan yana beraber yaşadığımız halde, sizi görmeğe kendimizi alıştırmamış bulunuyoruz. Biz, Darülfünunların memleketimiz etrafında neler, ne acayip şeyler, ne garip aileler uyandırdığından haberdar olamıyoruz. Bu birlikte hayatın, derece derece, bütün halk tabakaları üzerindeki tesirlerini görüp hesaba katamıyoruz. Sizin yanınıza geldiğimiz vakit, sizin hususi âdetlerinizi, ahvalinizi, yaşayışınızı ve eğer, medeniyette ilerlemiş aileler olursa, onlarla yeni ve eskinin ne surette imtizaç ettiğini görmek istiyoruz. Halbuki sonra ne derin bir sukûtu hayal!..."

Tezlerini doğrudan ifade eden bu hikâyede, Esendal'ın yaşadığı toplumun modernleşmesine bakış açısını ve baktığı yerden gördüğü şeyin derin bir düş kırıklığı olduğunu anlıyoruz. Kuşkusuz Esendal'ın durduğu ve baktığı yer kadının yeri değil. Dışarıdan değil, içeriden bakıyor Esendal, bununla birlikte kadını aynı ideali, medeniyette ilerlemiş, eski ve yeni uyumlulaştırabilmiş bir toplum özlemine paylaştığı açık. Fazlasıyla ideolojik bu hikâyede, kadında simgelenen gelişmiş medeniyet kusursuz, erkekte simgelenense baştan aşağı taklittir. Esendal'ın hikâyelerinde bir tezi bu kadar açıkça savunduğu pek görülmez. Bu nedenle bu hikâyeyi başarılı ve tipik bir hikâye olarak düşünmemek gerekir. Başka hikâyelerinde anlatmak istediği şeyi bu kez doğrudan anlatmayı denediğini düşünebiliriz.

Esendal, hikâyelerinde taklit ederek modernleştiklerini sananları sıklıkla ele almakla birlikte, sorunu başka bir bağlam içerisinde ortaya koymuştur. Sorunu bir eski-yeni çatışması olarak ele almaz. Eskiye bağlı kalanlar da yeniye tapanlar da onun sivri kaleminden kurtulamazlar. Esendal'ın hikâyelerinde asıl sorun 'çalışmak' kavramı çevresinde dile getirilir.⁶ Bir şeyler üreten, daha iyi bir hayatı çalışarak kuranlarla üretmeden tüketenler karşı karşıyadır. Sıkı bir İttihatçı, sonraları da CHP'nin en üst düzeydeki yöneticilerinden olan Esendal, hikâyelerinde de cumhuriyetin kuracağı yeni toplumun yeni insanların nasıl olmaları ya da nasıl olmamaları sorununu dert edinir. Derdini yukarıda sözünü ettiğim hikâyedeki gibi açık seçik ifade etmez. Sorun, kahramanların yapıp ettiklerinde, söylediklerinde, düştikleri gülünç durumlarda dile getirilmiştir. Dikkat çekici olansa, çoğu hikâyede kadın kahramanların erkekler gibi olmayıp ne istediğini bilen, erkeğin özentilerinden rahatsız olan, daha gerçek bir hayat

arzulayan tipler olmalarıdır. Bu kadınlar yeni bir yaşam biçimi kurulabileceğinin umudunu sezdirir okuyucuya. Esendal'ın toplumsal hayatta pek az yer aldıkları dönemde, kadınlara verdiği bu rol, onları kurulacak yeni toplumsal hayatın kurucu özneleri olarak görmesinin bir sonucu olsa gerek. 'Toprak medeniyeti'nin insanının nasıl birisi olacağına ilişkin hikâyelerden birisi 'İki Kadın' adlı hikâyedir.⁷ Bu hikâyenin kahramanı Behin'in eski kocasından duyduğu rahatsızlık, çevresindekilerce kolay anlaşılır bir şey değildir. Özellikle annesi onu anlayamaz. Kocasını, bir arkadaşının deyimiyile, 'kübik, şair kılıklı sefil bir mahluk'tur. Şantiyeye uğramayan, tozdan topraktan uzak duran bir mühendistir. İnsanlar onun temiz kılığını, ipek çorabını, gömleğini gördüklerinde mühendis olduğuna inanmazlar. Üstelik kumar düşkünüdür. Gizli saklı işler yapmaktadır. Hayalindeki erkek tipiniyse şöyle anlatır Behin:

"Ben bir mühendisim, canlı bir adamın karısı olmak istedim. Yüzü güneşten yanmış olsun. Eve yorgun argın gelsin, bir iş yapmış olduğuna inansın. (...) Bir işler görsün, adı duyulsun. Bu yurdu, bu yerleri, bu ağaçları, bu sokakları, bu insanları benimsesin."

Nitekim, bu mühendisten boşandıktan sonra istediği gibi birini bulur. Yeni kocası mühendis değil, ustabaşıdır. Bu, Behin için önemli değildir. Annesi biraz rahatsızdır. "Apti Paşanın kiler, Atiye Hanımefendi sorarsa ne demeli?" diye kaygılanır. Behin için unvanlardan, biçimdeki zenginliklerden önce gelen, yukarıdaki alıntıda ifade ettiği özdeki şeylerdir. Behin'in ilk kocası olumsuz, ikincisiyse olumlu bir tiptir. 'Bir Mektup'taki kadar doğrudan olmasa da, tezlerini doğrudan ileten bir hikâyedir bu. Olumlu-olumsuz tiplerin yanı sıra, Behin'in cümlelerinde açıkça dile gelir tezler. Yatay medeniyetle Esendal'ın ne demek istediğini bu ve benzeri hikâyelerle anlarız. Behin'in ve ikinci eşinin seçtikleri yaşam tarzının yaygın hale geldiği bir medeniyettir Esendal'ın özlemini çektiği.

Sözünü edeceğim başka bir hikâyeyse, 'Saide'.⁸ Bu hikâyedeki adam, Şinasi Halil Bey, karısı Saide'den gizli metres tuttuğunu sanırken, bir gün metresinin evine karısının mektubu gelince allak bullak olur. Herkesten gizlediğini sandığı bu ikinci evin, bakkal çıraklarına varana dek herkesçe bilindiğini öğrenince ne yapacağını bilemez. Şinasi Halil Bey, yarım yamalak bilgisiyle ahkâm kesen, kendi inandığını gerçek sanan birisidir. Biçimde olup bitenler onun gözünde gerçektir; kendi söylediklerine aşırı biçimde inanır, ötekilerin de inandığını sanır. Gerçeklerle yüzleştiklerindeyse önce kabahati hemencecik karşısındakine atan bu adam çareyi İstanbul'dan uzaklaşmakta, Anadolu'daki harekete katılmakta bulur. Esendal, bu adamdan yana umutlu değildir. Onun büyük bir değişim yaşamamış olduğunu, başına gelen olayın korkusuyla artık karısına sadık kaldığını hikâyenin sonunda anlarız.

Şinasi Halil Beyin kafasını gömdüğü kumun arasından bedeninin geri kalanını gördüğünde yaşadığı şaşkınlık, kendisini ve başkalarını görünmediğine ikna ederkenki beyhude çabası, gerçekliğe değil söze verdiği önem, değişti dediğimiz yerde değişmediğini ama eskisi gibi

davranmaya artık cesareti olmadığını anladığımız sözleri... Bütün bunlar, kanlı, canlı bir adam olarak Şinasi Halil Beyi gözümüzün önüne getirir. Ne anlatıcı ne de hikâyenin öbür kahramanı Saide ('Bir Mektup'u yazan kadın kahraman gibi), Şinasi Halil Beyin kim olduğu hakkında büyük sözler eder. Hikâyenin büyük sözler eden kahramanı Şinasi Halil Beydir. Evlilik hakkında düşünmeye, evlenmeye karar verdikten sonra başlar. Yarım yamalak bilgisiyle büyük iddialarda bulunur. Hayat tecrübesi başta söylediklerinin tam zıddını ona yaptırırken bile, baştaki sözlerin büyüğü onun için sürer. Yaptığı şeyi kendisi 'sadakatsizlik' olarak algılamadığı, böyle ifade etmediği için, başkalarının böyle algılayabileceklerine aklı kesmez. Karısının sessiz duruşunu itaat olarak algılamak ister ve öyle algılar. Oysa Saide Hanım, sessiz kalmakla birlikte, bildiğini okumakta, kocasının hükmü olmayan sözlerini ya işitmekte ya da işitse de üzerinde durmamaktadır.

Şinasi Halil Beyi bu halleriyle Batı taklitçisi olarak göremeyiz; olsa olsa kendi kendisinin taklididir. Modelini, idealini sözcüklerden yaratmıştır; gerçeklikle ilgisi yoktur bu idealin. Bir anlamda yok-modelin taklididir. 'Bize özgü' bir şeylerden söz edeceğimiz zaman, Esendal'ın kahramanlarından bol bol örnek verebiliriz. Sayısız hikâye kaleme almıştır Esendal; bunların arasında en çok akıllarda kalanlar, Şinasi Halil Bey gibi 'bizden' insanların hayatlarından bir sayfayı bize gösterdiği hikâyelerdir. 'Bize özgü olan'ın içeriğinin nasıl eklektik, çelişkili, matrak, sıcak ya da eğlenceli olduğunu gösteren bu hikâyeler, yazarı yapıta nasıl bir görev yüklerse yüklesin, yapıtın yazarın müdahalelerinden özerk kalabildiğinin kanıtıdır aynı zamanda. Soyut düşünceleri somut örneklerle okura aktarmayı değil, insanlık durumlarını anlatmayı yeğlediğinde, yazarın topluma ve insana ayna tutma konusunda daha başarılı olduğunu sezeriz.

Taklitçi Batı özentiliğine karşı 'kendimize özgü olan'ın savunusunu yapsa da, Esendal'ın hikâyelerinde, modernleşmede geç kalanların telaşını pek görmeyiz. Bunun iki nedeni var bence: Birincisi, hikâye türü olarak yazarın daha sakin kalmasına yardımcı olur. Kısacık hikâyelerin içerisinde dünyayı altüst edecek düşünceleri sığdıranlar da olmuştur olmasına ama çoğunlukla büyük iddiaları anlatmaya boyutu da, odaklandığı olgunun tekilliği de pek izin vermez hikâyenin. İkinci olarak da, Esendal'ın yatay medeniyetten yana olduğunu unutmamak gerekir. Medeniyetleri yatay ve dikey olarak ayırdığı için yatay olanın dikeye yetişmesi söz konusu değildir. Onların yaptıkları bazı şeyleri bizim de yapmamızı önerir önermesine ama özünde 'başka türlü bir şey'dir istediği.

Yatay medeniyetin ne olduğunu, nasıl bir şey olabileceğini Esendal'ın hikâyelerini okuduğumuzda daha iyi kavrarız. İnsanın insanlıktan çıktığı, yabancılaştığı, nesneye döndüğü dikey medeniyetin tersine, yatay medeniyet insani özelliklerin nesne ilişkilerinin önünde durduğu bir yaşam tarzı önerir. Sürekli çalışmaya vurgu yapsa da, bu çalışma insanın emeğine yabancılaştığı bir çalışma değildir. Bu yatay medeniyetin küreselleşen dünyada mümkün olup olmadığı sorulabilir. Esendal, en azından hikâyelerinde tekil insanların hayatlarındaki değişimle ilgilidir,

büyük sorunlara ne çözüm arar ne önerir. Kimi hikâyelerin olumlu kahramanlarını anlatırken büyük sözlerden kaçınır, içinde hikâye taşıyan cümlelerle anlatır derdini. Şinasi Halil Bey gibi huzursuz, tedirgin, takıntılı, 'arızalı' kahramanlarsa dikey medeniyetin ürünleridir; yatay ilişkilerle belirlenmesi gereken bilinçleri, dilleri, hayatları tersyüz edilmiştir. Bu kahramanların hikâyeleri 'bize özgü bir medeniyet'in imkânsızlığını anlatmaktadır aynı zamanda. Kahramanların kendileri bu imkânsızlığın farkında değillerdir; bunun farkına varabilmeleri için hikâyeyin hacmi yetmeyecektir kuşkusuz. Yine de bu kahramanın 'yaşayışından rasgele bir yaprağı'⁹ okurken bizim kafamızda 'bize özgü medeniyet' hakkında bir şeyler oluşur. Dikey medeniyetle yatay medeniyetin kesiştiği geniş bir alanda yaşadığımızı bir kez daha görürüz.

1. Arısoy, M. Sunullah, 'Memduh Şevket Esendal'la Konuşma', *Mendil Altında*, Bilgi Yayınevi, 1992, 4. Basım, s.18.
2. Gürbilek, Nurdan, *Kötü Çocuk Türk*, Metis Yayınları, 2001, s. 101.
3. Koçak, Orhan, "Kaptırılmış İdeal", *Toplum ve Bilim*, sayı 70, Güz 1996.
4. Gürbilek, age, s. 98.
5. Esendal, Memduh Şevket, *Sahan Külbastı*, Bilgi Yayınları, Birinci Basım: 1993, s. 124
6. Türkeş, Ömer, MŞE'deki çalışma tutkusunu 'devlete hizmet' olarak adlandırıyor. ('Memduh Şevket Esendal', *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, İletişim Yayınları, Cilt: 2 (Kemalizm), s. 240) Devletten çok doğaya hizmet olarak algılayabiliriz çalışmaya yapılan vurguyu. Çalışacak gücü olup da çalışmayanları neredeyse doğaya ihanet etmekle, insanlıktan çıkmakla itham eder Esendal. Düşükleri acınası durum hak ettikleri bir cezadır çalışmayanlar için.
7. Esendal, Memduh Şevket, *Otlakçı*, Bilgi Yayınları, Yedinci Basım, 1997, s. 107
8. Esendal, Memduh Şevket, *Mendil Altında*, s. 184
9. 'Haşmet Gülkokan' (*Mendil Altında*, s. 91) adlı hikâyesinin sonunda yazdığı hikâyeyi böyle tanımlar Esendal. Bu tanımın onun çoğu hikâyesi için geçerli olduğunu düşünebiliriz.

İ M G E K İ T A B E V İ Y A Y I N L A R I

Taner Timur
Osmanlı-Türk Romanında
Tarih, Toplum ve Kimlik

Osmanlı toplumu üzerinde yoğunlaşan kitaplarıyla dikkati çeken Taner Timur, bu kez farklı bir alanda, edebiyatta, geçmişle bugün arasında bir köprü oluşturmaya ve Osmanlı-Türk toplumunun değişim sürecini romanlar aracılığıyla görünür kılmaya çalışıyor.

Ahmet Oktay

405 Sayfa
9.5 YTL

